EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 16.4.2025
COM(2025) 187 final

KOMISJONI TEATIS

Kestlike toodete ökodisaini ja energiamärgistuse tööplaan aastateks 2025–2030

{SWD(2025) 112 final}

KOMISJONI TEATIS

Kestlike toodete ökodisaini ja energiamärgistuse tööplaan aastateks 2025–2030

1. SISSEJUHATUS

1.1. Kestlike toodete ühtne turg

Ökodisaini nõuete kehtestamise õigusraamistik on **kestlike toodete ökodisaini määrus**([1]). Koos **energiamärgistuse raammäärusega** hõlbustab see tarbijate valikuvõimalusi ning soodustab kestlikemate ja energiatõhusamate toodete kasutuselevõttu. Selles teatises täpsustatakse, milliseid tooteid tuleks kestlike toodete ökodisaini määruse ja energiamärgistuse raammääruse alusel 2030. aastani tehtava töö puhul esmatähtsaks pidada.

Kogu ühtsel turul kohaldatavate ühtlustatud ökodisainiõuete kehtestamine aitab edendada kestlike toodete kasutuselevõttu, tootmist ja tarbimist. Sidusrühmad toetavad seda algatust, sest see vähendab nõuete täitmisega seotud kulusid, lihtsustab süsteemi ning võimaldab tootjatel ja tarbijatel saada kasu mastaabisäästust, mida pakub 450 miljoni tarbijaga turg. See ergutab investeerimist ja innovatsiooni ning suurendab nõudlust kestlike toodete järele, mis edendab ELi tootjate konkurentsivõimet ja soodustab kestlike valikute tegemist kogu väärtusahela ulatuses. Toodete ELi turule viimiseks lati kõrgele seadmine nii ELi kui ka kolmandate riikide ettevõtjate jaoks on väärtuslik võimalus suurendada ülemaailmsete väärtusahelate kestlikkust. Peale selle võivad stiimulid aidata edendada kestlikke tooteid ja tagada nende taskukohasuse kõigi tarbijate jaoks.

Ökodisainiõuetega vähendatakse tõhusalt toodete keskkonna-, energia- ja kliimamõju ning energiakulu ja suurendatakse ringluspõhisust. Kuna nõuetega esitatakse rohkem teavet toodete kestlikkuse kohta, aitavad nõuded tarbijatel teha teadlikumaid ostuotsuseid ja toovad kestlikemate toodete tootjatele majanduslikku kasu. Tarbekaupade parandatavust käsitlevate ökodisainiõuete väljatöötamine on oluline ka selleks, et laiendada tarbija õigust parandamisele, mis on kehtestatud direktiiviga EL/2024/1799 kaupade parandamise edendamise kohta([2]). Selle tulemusena aitavad ökodisainiõuded saavutada ELi peamisi poliitikaeesmärke, mis on seotud keskkonna, energia, kliima, tarbijakaitse, konkurentsivõime, kerksuse ja ühtse turuga.

Töökava aitab kaasa ka hiljuti vastu võetud konkurentsivõime kompassi([3]) eesmärkide saavutamisele, sest aitab ületada innovatsioonilõhet ning elavdada konkurentsivõimet, süsinikuheite vähendamist ja ELi majandusjulgeolekut. Lisaks võib see aidata arendada kestlike

([1]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta määrus (EL) 2024/1781, millega kehtestatakse kestlike toodete ökodisainiõuete sätestamise raamistik.

([2]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1799 kaupade parandamist edendavate ühiste normide kohta ning millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ning direktiive (EL) 2019/771 ja (EL) 2020/1828 (EMPs kohaldatav tekst), ELT L, 2024/1799, 10.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1799/oj.

([3]) COM(2025) 30 final.

ja ringluspõhiste toodete juhtivaid turge kooskõlas hiljutise puhta tööstuse kokkuleppe([4]) ning terase ja metallide tegevuskavaga([5]). Komisjon kavatseb selle algatuse täiendamiseks avaldada ringmajanduse õigusakti ja õigusakti tööstuse süsinikuheite kiiremaks vähendamiseks.

Kestlike toodete ökodisaini määrus aitab oluliselt kaasa puhta tööstuse kokkuleppe eesmärgile, milleks on viia EL 2030. aastaks ringmajanduse valdkonnas maailmas juhtpositsioonile. Toodetele kestlike toodete ökodisaini määrusega (mida täiendab tulevane ringmajanduse õigusakt) esitatavate nõuete vastuvõtmine on keskse tähtsusega meie majanduse ringluspõhisemaks muutmisel, sest sellega arendatakse kestlike ja ringluspõhiste toodete juhtivaid turge, tagatakse, et väärtuslikke ja nappe materjale sisaldavaid tooteid taaskasutatakse tõhusalt ja võimalikult kaua, enne kui neist jäätmed saavad, ning lisatakse parandatavust, ringlussevõetavust ja ringlussevõetud materjali käsitlevad kriteeriumid. Lühidalt öeldes viib kestlike toodete ökodisaini määrus meid lähemale eesmärgile, milleks on puhas, süsinikuheiteta ja ressursitõhus ELi majandus.

1.2. Lihtsustamise ja koormuse vähendamise eesmärkidele kaasaaitamine

Käesolev tööplaan on esimene, millega kohaldatakse kestlike toodete ökodisaini määruse laiemat kohaldamisala konkreetsete toodete suhtes. Selle eesmärk on leida tasakaal kestlike toodete ökodisaini määruse võimaliku positiivse keskkonnamõju, tulemuslikkuse ja eeskirjade lihtsustamise vajaduse vahel. Mitmes kestlike toodete ökodisaini määruse sättes on sõnaselgelt nõutud, et komisjon väldiks ökodisaini (sh aruandlust) käsitlevate normide kehtestamisel ebaproportsionaalset halduskoormust ettevõtjatele, eriti VKEdele([6]).

Lihtsustamiseesmärk on kestlike toodete ökodisaini määruse keskmes. Kuna sellega kehtestatakse ELi tasandi ühtsed toodete kestlikkuse nõuded, mida kohaldatakse kõigis liikmesriikides, hoiab see ära kaubandustõkked ja loob võrdsed tingimused ELi ühtsel turul tegutsevatele või sinna eksportivatele ettevõtjatele ning vähendab omakorda nende halduskoormust.

Tööplaanis on paika pandud esimene kogum peamisi prioriteete, et koostöös liikmesriikide ametiasutustega omandada kogemusi ja suutlikkust, mida on vaja kestlike toodete ökodisaini määruse täieliku regulatiivse potentsiaali saavutamiseks. Samal ajal sillutab see teed edasiseks laienemiseks rohkematele tooterühmadele, viies läbi ettevalmistavaid uuringuid ning koostades üksikasjalikke hinnanguid võimaliku mõju ja täiustamise kohta. See lähenemisviis aitab täita võetud kohustusi näha ette uusi regulatiivseid meetmeid, vähendab viivituste ohtu ja aitab kaasa stabiilse ettevõtluskeskkonna loomisele.

Kogemuste omandamine hõlmab metodoloogilisi aspekte, eriti seoses süsinikuarvestusega. Selles osas aitab tööplaani rakendamine kaasa puhta tööstuse kokkuleppe teatise eesmärgile lihtsustada ja ühtlustada süsinikuarvestuse metoodikaid, mis täiendab samuti puhta tööstuse kokkuleppe raames välja kuulutatud vabatahtlikku märgistust.

([4]) COM(2025) 85 final.

([5]) COM(2025) 125 final.

([6]) Konkreetselt kestlike toodete ökodisaini määruse artiklid 5, 7, 13, 16, 36, 39, 47 ja 60.

1.3. Ökodisaini ja energiamärgistuse eduloole tuginemine

Kestlike toodete ökodisaini määrus tugineb lähenemisviisile, mida varem on edukalt rakendatud ELis praegu **kehtivas ökodisaini ja energiamärgistuse raamistikus nüüdseks juba vastavalt kahe ja kolme aastakümne jooksul.**

Praeguste ökodisaini ja energiamärgistuse nõuetega on hinnanguliselt([7]) saavutatud **energia lõpptarbimise 12 % vähenemine 2023. aastal.** Seda on rohkem kui energia lõpptarbimine Belgias ja Tšehhis kokku ning sellega välditi kõnealusel aastal **145 miljoni tonni CO_2** heite tekkimist. 2020. aastal tõid nõuded hinnanguliselt kaasa **346 000 töökoha** loomise, samuti kulude kokkuhoiu 182–266 eurot leibkonna kohta ning see number peaks 2030. aastaks hinnanguliselt suurenema ja jääma vahemikku **473–736 eurot** leibkonna kohta. Samuti on see end ära tasunud ettevõtjate jaoks: **93 % tarbijatest võtab** märgistatud tooteid ostes **arvesse energiamärgist** ning tarnijad ja tootjad näevad suuremat nõudlust toimivamate toodete järele (see võimaldab tarbijatel võtta arvesse rohkemat kui vaid soetamiskulud). Lõpetuseks on see raamistik kogu maailmas edendanud energiatõhusamaid tootmisviise ning julgustanud paljusid kolmandaid riike võtma vastu samalaadseid õigusakte.

Kestlike toodete ökodisaini määruse eesmärk on seda edu laiemalt korrata, kuid samas säilitada tiheda koostoime energiamärgistuse raamistikuga. Kestlike toodete ökodisaini määrus võimaldab näha ette ökodisainiнõuded palju rohkematele toodetele([8]). Nõuded võivad hõlmata kahte aspekti: *toote toimivus* (nt vastupidavus, varuosade kättesaadavus, ringlussevõetud materjali miinimumsisaldus) ja/või *tooteteave* (nt toote põhiomadused, selle süsiniku- või keskkonnajalajälg). Tooteteave tehakse kättesaadavaks peamiselt digitaalse tootepassi või energiamärgisega toodete puhul Euroopa energiamärgisega toodete andmebaasi (EPREL) kaudu. Ökodisainiнõuded kehtestatakse delegeeritud õigusaktidega tootepõhiselt või sarnaste toodete puhul horisontaalselt ühekorraga. Ökodisainiнõuete väljatöötamisel pöörab komisjon erilist tähelepanu VKEde, eriti mikroettevõtjate ja väikeste keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate vajadustele ning pakub kohandatud tuge kooskõlas kestlike toodete ökodisaini määruse artikliga 22.

2. TOOTED, MIDA TULEB 2025.–2030. AASTA TÖÖPLAANIS ESMATÄHTSAKS PIDADA

2.1. Õiguslikud nõuded

Kestlike toodete ökodisaini määruses on sätestatud toodete prioriseerimise ja nende vähemalt kolme aastat hõlmavatesse tööplaanidesse lisamise kriteeriumid. Tööplaani lisamine peab põhinema sellel, mil määral need võivad kaasa aidata kaasa ELi kliima-, keskkonna- ja energiatõhususe eesmärkide saavutamisele. Samuti tuleb arvesse võtta selliseid tegureid nagu

([7]) 2024. aasta ökodisaini mõju arvestus, https://europa.eu/!THcmy4.

([8]) Kestlike toodete ökodisaini määruse artikli 1 lõige 2.

lüngad liidu õiguses, toodete toimivusulatus, müügi- ja kauplemismahud, mõju kogu väärtusahelale ja vajadus vaadata läbi kehtivad nõuded.

Käesoleva, esimese tööplaani prioriteedid on sätestatud määruses (artikkel 18) endas: raud ja teras; alumiinium; tekstiiltooted, eelkõige rõivad ja jalatsid; mööbel, sealhulgas madratsid; rehvid; detergendid; värvid; määrdeained; kemikaalid; energiamõjuga tooted ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatooted ja muu elektroonika. Määrusega on komisjonile siiski antud teatav kaalutlusõigus mõne toote väljajätmiseks või uute toodete lisamiseks, kui see on põhjendatud.

Kestlike toodete ökodisaini määruse kohane tööplaan sisaldab nende toodete loetelu, mida energiamärgistusega seoses tuleb esmatähtsaks pidada kooskõlas **energiamärgistuse raammäärusega**([9]). Kõnealuse määruse kohaselt tuleb vanemate märgiste klassifikatsiooni muuta ja ajakohastada, et kajastuksid turu ja tehnoloogia areng.

Selleks, et kajastada komisjoni ja Euroopa Parlamendi volituste kestust ning tagada prognoositavus ettevõtjate jaoks, **teeb komisjon ettepaneku võtta vastu viieaastane (2025–2030) energiamärgistuse ja kestlike toodete ökodisaini määruse kohane tööplaan, mille käigus tehakse kolme aasta möödudes (2028) vahehindamine.**

2.2. Prognoositavad tulemused tõenduspõhise, kaasava ja läbipaistva protsessi abil

Prioriteetsete toodete valimisel toetutakse põhjalikule tehnilisele analüüsile,([10]) sealhulgas sidusrühmadega, kaasa arvatud liikmesriikidega toimunud ulatusliku konsultatsiooniprotsessi tulemustele.

Kõnealune protsess hõlmas 2023. aastal toimunud laialdast avalikku konsultatsiooni([11]) ning tööplaani kavandi tutvustamist ja arutamist **ökodisaini nõuandefoorumi esimesel koosolekul 19. veebruaril 2025. Osalejaid** (nii kohapeal kui ka veebis) **oli üle kahesaja** ning nad esindasid mitmesuguseid tööstussektoreid, akadeemilisi ringkondi, valitsusväliseid organisatsioone ja rahvusvahelisi partnereid, samuti liikmesriike ja EMP riike([12]). Konsultatsiooni käigus saadud tagasisidet analüüsiti käesoleva tööplaani lõplikul koostamisel põhjalikult.

Pärast eelmises lõigus kirjeldatud ettevalmistusprotsessi hõlmab esimene tööplaan **nelja lõpptoodet, kaht vahetoodet** ja **kaht õigusakti, millega kehtestatakse horisontaalsed**

([9]) Määrus (EL) 2017/1369, millega kehtestatakse energiamärgistuse raamistik ja tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2010/30/EL.

([10]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC138903

([11]) https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13682-New-product-priorities-for-Ecodesign-for-Sustainable-Products/public-consultation_et

([12]) Lisaks kohtus 21. veebruaril 2025 kestlike toodete ökodisaini määruse kohane **liikmesriikide eksperdirühm**, et esitada liikmesriikide ja EMP riikidelt konkreetseid seisukohti. Teemakohased dokumendid on leitavad siit: https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/meetings/consult?lang=en&meetingId=59861&fromExpertGroups=3969.

nõuded, ning sellele lisaks loetelu olulistest töödest, mis koostati viimase ökodisaini ja energiamärgistuse tööplaani([13]) raames ja sealt üle kanti.

2.2.1. Uued tooted, mis tööplaani lisatakse

Toode/meede	Teadusuuringute Ühiskeskuse järjestus	Sidusrühmade arvamus	Turu suurus (EL)	Parendamisvõimalused	Vastuvõtmise soovituslik ajakava
Lõpptooted					
Tekstiil/rõivad	1.	Tugevalt toetav	78 miljardit eurot (kogu 142 miljardi eurosest kõigi tekstiilitoodete ja jalatsite turust, 2019)	Suur võimalus pikendada toodete kasutusiga ja materjalitõhusust ning vähendada mõju veele, jäätmeteket, kliimamuutusi ja energiakulu. Kestlike toodete ökodisaini määruse kohased teabeesitusnõuded toimivad koos tekstiiltoodete märgistamise määrusega, mis on praegu läbivaatamisel.	2027
Mööbel	2.	Toetav	140 miljardit eurot (2021)	Suur võimalus parandada ressursikasutuse aspekte, millel on mõju materjalide tootmisele ja tarnimisele, mis on sageli peamine tegur erinevates keskkonna mõjukategooriates (nt kliimamuutused, hapestumine, eutrofeerumine) ja jäätmetekkes. Positiivne mõju teistes kategooriates, näiteks õhule, pinnasele ja elurikkusele.	2028
Rehvid	3.	Tugevalt toetav	45 miljardit eurot (2021)	Kuigi seda reguleeritakse juba muude ELi õigusaktidega (sealhulgas rehvide märgistamist käsitleva määrusega (EL) 2020/740), on olemas võimalus parandada ringlussevõetavust ja ringlussevõetud materjali sisaldust ning vähendada kasutuselt kõrvaldatud rehvide jäätmete käitlemisega seotud riske.	2027
Madratsid	4.	Tugevalt toetav	10 miljardit eurot (2022)	Suur võimalus parandada jäätmeteket, pikendada kasutusiga ja materjalitõhusust.	2029
Vahetooted					
Raud ja teras	1.	Tugevalt	152 miljardit eurot	Suur võimalus parandada mõju	2026

([13]) https://energy.ec.europa.eu/publications/ecodesign-and-energy-labelling-working-plan-2022-2024_et

		toetav	(2023)	kliimamuutustele, energiakulule, veele ja õhule ning edendada ELi kerksust, strateegilist autonoomiat ja tehnoloogilist innovatsiooni. Kestlike toodete ökodisaini määruse kohased meetmed täiendavad puhta tööstuse kokkuleppes välja kuulutatud keskkonnahoidliku terase märgist ning terasetoodete ja -tootmisega seotud keskkonna- ja kliimameetmeid nagu heitkogustega kauplemise süsteem ja süsiniku piirimeede.	
Alumiinium	4.	Toetav	40 miljardit eurot (2019)	Võimalus parandada mõju kliimamuutustele, energiakulule, õhule, veel, elurikkusele, pinnase saastumisele ja toormele. Teiseste materjalide kasutamine tootmises võib kasvuhoonegaaside heidet vähendada kuni 11 korda. Alumiinium kuulub nende metallide hulka, millel on suurim ringlussevõtupotentsiaal ning mõju tarnekerksuse suurendamisele ELis. Kestlike toodete ökodisaini määruse kohased meetmed täiendavad eeldatavasti alumiiniumitoodete ja -tootmisega seotud keskkonna- ja kliimameetmeid nagu heitkogustega kauplemise süsteem ja süsiniku piirimeede.	2027
Horisontaalsed nõuded					
Parandatavus (sh hinne)	Puudub	Tugevalt toetav	Puudub	Suur parendamisvõimalus; olenevalt meetme kohaldamisalast ja ressursikasutuse ulatusest võiks lisada ka (kriitilise) toorme suurenenud ringluse, kliimamuutused ning sihipärased nõuded vastupidavuse (töökindluse) suhtes. Kohaldamisala, mida täpsustatakse ettevalmistava uuringuga, võiks hõlmata selliseid tooteid nagu tarbeelektroonika ja väikesed kodumasinad.	2027

Ringlussevõetud materjali sisaldus elektri- ja elektroonikas eadmetes	Puudub	Toetav	Puudub	Suur parendamisvõimalus; olenevalt meetme täpsest kohaldamisalast ja ressursikasutuse ulatusest (kriitilise) toorme suurenenud ringlus, kliimamuutused ja jäätmetekke vältimine.	2029

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatooteid ei ole eespool loetletud, kuid need on lisatud esimesse tööplaani ja neid hõlmab kahe horisontaalse nõude ettevalmistamistöö. Mõnd konkreetset info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatoodet hõlmab energiamõjuga toodetega seotud töö, mida käsitletakse järgmises punktis.

Ökodisaini nõuete kehtestamisel tuleb arvesse võtta **vahetoodete** eriolukorda. Nende toodete reguleerimine võib mõjutada mitte ainult vahetoodete tootmist, vaid ka kõiki nendest vahetoodetest tehtud lõpptooteid. Seega tuleb hoolikalt hinnata võimalikku mõju asjaomastele turgudele, sealhulgas mõju lõpptoodete turgudele, et vältida negatiivseid tagajärgi järgneval turul, eriti selliste lõpptoodete tootjate jaoks, mis sisaldavad komponentidena reguleeritud vahetooteid([14])([15]). Valikuvõimalused, mida selle riski vähendamiseks hinnatakse, hõlmavad üksnes **teabeesitusnõuete** kehtestamist. Samuti kaalutakse hoolikalt võimalust lisada vastavate delegeeritud õigusaktide kohaldamisalasse valitud lõpptooted, mis sisaldavad suures koguses vahetooteid. Analüüsis vaadeldakse ka seonduvate kontrollimehhanismide usaldusväärsust ja nendega kaasnevaid kulusid.

Nende **horisontaalsete nõuete** kindlaksmääramisel, mida esitatakse rohkearvulistele teatavate aspektide poolest sarnaste omadustega toodetele, kui see on tehniliselt võimalik, kaalutakse hoolikalt kõiki tootepõhiseid aspekte, mida horisontaalsed normid võivad mõjutada, et teha kindlaks ja kõrvaldada kõik tootepõhiste aspektide vahelised vastuolud. See uus lähenemisviis võetakse ökodisaini normide kehtestamisel järk-järgult kasutusele, et koguda esimestest juhtumitest saadud kogemusi.

2.2.2. Energiamõjuga tooted

Energiamõjuga tooteid, sealhulgas neid, mida juba reguleeritakse ökodisaini direktiiviga, reguleeritakse edaspidi kestlike toodete ökodisaini määrusega. Ökodisaini ja energiamärgistuse

([14]) See hõlmab võimalikku „lekkeefekti“, millega kaasneb asjaomaseid vahetooteid sisaldavate lõpptoodete impordi suurenemine, et hoida kõrvale nende kasutamisest, mis on reguleeritakse üksnes vahetasandil; praegu on käimas uuring sarnase riski hindamiseks seoses süsiniku piirimeetmega.

([15]) Näiteks mõne sektori nagu kaitse- ja julgeolekusektori, kosmosesektori, meditsiiniseadmete sektori puhul on vaja hoolikat hindamist tagamaks, et lõpptoote toimivust ei kahjustata nende konkreetsete kasutusotstarvete seisukohast (kooskõlas kestlike toodete ökodisaini määruse põhjendusega 19).

tööplaan aastateks 2022–2024 hõlmab 35 toodet ning lisatud talituste töödokumendis([16]) kirjeldatakse selle plaani rakendamisel tehtud märkimisväärseid edusamme. Nendest toodetest 19 puhul on kestlike toodete ökodisaini määrusega kehtestatud üleminekuperiood, mis kestab kuni 31. detsembrini 2026([17]) ja mille jooksul kuuluvad meetmed jätkuvalt ökodisaini direktiivi kohaldamisalasse.

Ülejäänud 16 toote puhul leiab komisjon, et parendusvõimaluste analüüs kehtib endiselt. Nendest toodetest enamiku puhul on komisjon juba alustanud vajalikke ettevalmistusi. Seepärast kantakse need 16 toodet tõhususe huvides üle 2025.–2030. aasta tööplaani.

Järgmised 16 toodet kantakse üle ja lisatakse esimesse kestlike toodete ökodisaini määruse kohasesse tööplaani.

Energiamõjuga tooted	Uus toode	Ökodisaini nõuded	Energiamärgis	Esialgne ajakava
Madalatemperatuurilised emitterid	Jah	Ei	Jah	Vastuvõtmine: 2026
Kuvarid	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2027
Elektrisõidukite laadijad	Jah	Täpsustada	Täpsustada	Vastuvõtmine: 2028
Kodumajapidamises kasutatavad nõudepesumasinad	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2026
Kodumajapidamises kasutatavad pesumasinad ja kodumajapidamises kasutatavad pesumasin-kuivatid	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2026
Tööstuslikud pesumasinad	Jah	Jah	Täpsustada	Vastuvõtmine: 2026
Tööstuslikud nõudepesumasinad	Jah	Jah	Täpsustada	Vastuvõtmine: 2026
Elektrimootorid ja sagedusmuundurid	Ei	Jah	Ei	Vastuvõtmine: 2028
Jahutus-külmutusseadmed (k.a kodumajapidamises kasutatavad külmikud ja sügavkülmikud)	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2028

([16]) [SWD(2025)112].

([17]) Need tooted on loetletud artiklis 79: päikesepaneelid, kütteseadmed ja veesoojendid-kütteseadmed, veesoojendid, tahkekütuse-kohtkütteseadmed, kliimaseadmed, sealhulgas õhk-õhk-soojuspumbad ja olmeventilaatorid, tahkekütusekatlad, õhuküttе- ja jahutusseadmete ventilatsiooniseadmed, tolmuimejad, toiduvalmistamisseadmed, veepumbad, tööstuslikud ventilaatorid, ringluspumbad, välistoiteallikad, arvutid, serverid ja andmesalvestustooted, jõutrafod ning tööstuslikud jahutusseadmed ja pilditöötlusseadmed.

Müügifunktsiooniga jahutus-külmutusseadmed	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2028
Valgusallikad ja (ainult ökodisaini jaoks) eraldiseisvad talitlusseadised	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2029
Keevitusseadmed	Ei	Jah	Ei	Vastuvõtmine: 2030. aasta lõpp
Mobiiltelefonid ja tahvelarvutid	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2030. aasta lõpp
Kohtkütteseadmed	Ei	Jah	Jah	Energiamärgis: vastuvõtmine 2026. aastal Ökodisaini nõuded: vastuvõtmine: 2030. aasta keskpaik
Pesukuivatid	Ei	Jah	Jah	Vastuvõtmine: 2030. aasta lõpp
Tarbimine ooteseisundis ja väljalülitatud seisundis	Ei	Jah	Ei	Vastuvõtmine: 2030. aasta lõpp

2.2.3. Tooted, mida esimesse tööplaani ei lisata

Eespool osutatud hindamismetoodika, saadaolevate ressursside ja allpool esitatud põhjenduste alusel, ei lisata kestlike toodete ökodisaini määruse kohasesse esimesse tööplaani järgmisi kõnealuse määruse artiklis 18 loetletud tooteid. Siiski tehakse ettepanek alustada tööd mõne kõnealusesse loetellu kantud tootega ja teha uuringuid ning seejärel hinnata olukorda uuesti kolme aasta möödudes tehtava vahehindamise raames.

Mis puudutab **detergente, värve ja määrdeaineid**, siis nähtub Teadusuuringute Ühiskeskuse uusi tooteprioriteete käsitlevast uuringust, et nendele tooterühmadel on väiksem mõju ja väiksemad parendamisvõimalused kui käesolevas töökavas valitud lõpptoodetel. Ka avalik konsultatsioon näitas, et nende toodete puhul on toetus suhteliselt väike võrreldes käesolevas töökavas esmatähtsaks peetavate lõpptoodetega.

Jalatsid kuuluvad tekstiilist eraldi tootekategooriasse, sest materjalide kasutus, toodete funktsionaalsus ja tarneahelad on teistsugused. Samuti on neil väiksem mõju kui loetletud esmatähtsatel lõpptoodetel. Võttes aga arvesse nende mõjude olulisust ja ökodisaini nõuete võimalikku kasutamist jalanõude laiendatud tootjavastutuse tasude (mis tulenevad jäätmete raamdirektiivist) keskkonnahoidlikkust arvestavaks kohandamiseks, tellitakse käesoleva tööplaani rakendamise ajal vastav uuring. Selle uuringuga hinnatakse võimalust parendada jalanõude keskkonnasäästlikkust kooskõlas kestlike toodete ökodisaini määrusega ning see viiakse lõpule 2027. aasta lõpuks.

Kemikaalide tooterühm sai Teadusuuringute Ühiskeskuse uuringus suure mõju ja suurte parendamisvõimaluste tõttu järjestuses kõrge koha. Ka avalikul konsultatsioonil toetati kemikaalide lisamist loetellu, kuid tegemist on väga keerulise tooterühmaga, mida Teadusuuringute Ühiskeskuse uuringus hinnati vahetootena, keskendudes orgaanilistele ja

anorgaanilistele põhikemikaalidele. Keemiatoodete rühm on aga üldise arusaama järgi palju suurem ning kattub osaliselt muude segmentidega nagu naftakeemiatooted, polümeerid, erikemikaalid ja plastid. Seda põimsust arvesse võttes alustatakse 2025. aasta lõpus uuringuga, et täpsemalt määratleda võimalikud kohaldamisalasse kuuluvad kemikaalid ning üks või mitu võimalikku tooteaspektide parandamise sihtvaldkonda ühe või mitme edaspidise kestlike toodete ökodisaini määruse alusel delegeeritud õigusakti jaoks seoses kemikaalidega (sealhulgas polümeeride ja plastidega), mille lisamist kaalutakse selle tööplaani läbivaadatud versiooni või järgmisesse tööplaani.

Kooskõlas kestlike toodete ökodisaini määruse artikli 5 lõikega 6 võib komisjon igas etapis kehtestada ökodisainiнõuded tooterühmadele, mida ei ole tööplaani lisatud. Näiteks **elektrijaotlate** puhul jälgib komisjon tähelepanelikult enne ökodisainiнõuete kehtestamise kaalumist fluoritud kasvuhoonegaase käsitleva määrusega (EL) 2024/573([18]) seotud arenguid.

3. PEAMISED EELTINGIMUSED

3.1. Rahvusvaheline mõõde – lõimitud protsessi kõigisse etappidesse

Edasised kestlike toodete ökodisaini määrusest tulenevad eeskirjad võivad avaldada märkimisväärset rahvusvahelist mõju, sest kõik ELi turule lastavad kaubad, kaasa arvatud imporditavad kaubad, peavad vastama uutele standarditele (nagu see on ökodisaini direktiivi puhul). Seepärast peab ökodisainiнõuete väljatöötamise protsess põhinema kolmandatele riikidele avalduva mõju detailsel hindamisel ja mõistmisel.

Komisjon tagab ettevalmistavates uuringutes ja mõjuhinnangutes rahvusvahelise mõõtme proportsionaalse, süstemaatilise ja kvaliteetse hindamise, saavutamaks, et kolmandate riikide ettevõtjatele avalduvat mõju on eelnevalt täielikult mõistetud, see on proportsionaalne ja kooskõlas komisjoni parema õigusloome suunistega([19]). Sellega seoses on oluline õigeaegne teabevahetus ja teavitustegevus, et selgitada olukorda ELi partnerriikidele ja teha nendega koostööd, eelkõige ELi delegatsioonide kaudu. Selle alusel kavandatakse ja valmistatakse ette meetmed, millega toetatakse ELi partnereid tõhustatud ökodisainiнõuete täitmisel.

3.2. Teave kõigi väärtusahela osade kohta: digitaalne tootepass

Kestlike toodete ökodisaini määruse oluline tugisammas on **digitaalne tootepass**. Iga toode, mille jaoks võetakse vastu ökodisainimeetmed, saab digitaalse tootepassi, välja arvatud juhul, kui on olemas samaväärset teavet andev alternatiivne digitaalne süsteem, näiteks nagu

([18]) ELT L, 2024/573, 29.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/573/oj.

([19]) https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

energiamärgist kandvate energiamõjuga toodete jaoks on EPREL([20]). See annab ettevõtjatele, tarbijatele ja avaliku sektori asutustele teadmisvajaduse alusel andmetele juurdepääsu, tuginedes avatud, omandiõigusega kaitsmata rahvusvahelistele standarditele. Komisjon on algatanud standardimisprotsessi, et kehtestada eeskirjad andmekandjate, taristu ja andmete koostalitlusvõime kohta, mis on vajalikud tootepassi süsteemi väljatöötamiseks. Teave, mis digitaalsesse tootepassi kogutakse ja selles avaldatakse, täpsustatakse kestlike toodete ökodisaini määruse kohaste tootepõhiste delegeeritud õigusaktidega ja võimalik, et vajaduse korral ka muude õigusaktidega. Digitaalne tootepass tagab jälgitavuse kogu väärtusahela ulatuses pärast toote turule viimist. See võib hoogustada jälgitavuslahenduste vabatahtlikku väljatöötamist, mis soodustab turu arengut ja edendab kestlikku kaubandust EList väljaspool. Lisatakse teave toote materjali koostise ja tootes sisalduvate probleemsete ainete kohta koos teabega selle kohta, kuidas toodet ohutult kasutada, ringlusse võtta ja kõrvaldada. Nii **hõlbustatakse toote kogu olelusringi juhtimist**.

3.3. Tarbijate võimestamine: selge ja informatiivne märgistus

Kestlike toodete ökodisaini määruses pööratakse suurt tähelepanu tooteteabele. Teabe suhtes esitatavaid nõudeid on vaja selleks, et aidata tarbijatel teha teadlikke valikuid ja stimuleerida käitumismuutusi, mis võivad jõuliselt luua kestlike toodete ökodisaini määrusest tulenevat keskkonnasäästlikkuse seisukohast olulist kasu määral, mida ei oleks võimalik saavutada üksnes minimaalse toimivuse reguleerimisega. Seda näitab selgelt praegune **energiamärgis**, mida tarbijad on kõrgelt hinnanud, sest see annab kindlat ja usaldusväärset teavet, mis aitab teha ostuotsuseid. Seda tunnustatakse ja kasutatakse laialdaselt, üha enam lisatakse märgisele QR-linke EPRELi andmebaasi, kus on registreeritud pea kaks miljonit mudelit, mida pakuvad rohkem kui 3 000 kontrollitud tarnijat.

Energiamärgiseid kasutatakse asjaomaste energiamõjuga toodete puhul jätkuvalt vaikevalikuna, välja arvatud juhul, kui hoolika hindamise tulemusel jõutakse järeldusele, et need ei suuda anda tarbijatele kõige asjakohasemat teavet.

Muude kohaldamisalasse kuuluvate toodete puhul esitatakse teave üldjuhul digitaalses tootepassis. Mõnel tootel võib olla ka **kestlike toodete määrusega ettenähtud märgis** ja/või muud märgised, mille suhtes kohaldatakse konkreetseid ELi õigusakte, näiteks praegu läbivaatamisel olevat tekstiiltoodete määrust. Need märgised annavad selget ja usaldusväärset teavet asjaomaste tooteomaduste või toimivuse kohta, näiteks andmeid CO_2 jalajälje, veekulu, vastupidavuse, parandatavuse või ringlussevõetavuse kohta. Peale selle kehtestab komisjon vastavalt tarbijate võimestamist rohepöördel käsitlevale direktiivile([21]) ühtlustatud märgise, mis käsitleb vastupidavusega seotud müügigarantiisid. See on uus tootemärgis tootjatele, kes

([20]) Euroopa energiamärgisega toodete andmebaas.

([21]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. veebruari 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/825, millega muudetakse direktiive 2005/29/EÜ ja 2011/83/EL seoses tarbijate võimestamisega rohepöördel, tagades neile parema kaitse ebaausate tavade eest ja parema teabe esitamise (EMPs kohaldatav tekst).

soovivad reklaamida oma toodete vastupidavust, ja tarbijatele, kes tahaksid valida pikema kasutusajaga tooteid.

3.4. Arenevad juhtivad turud: keskkonnahoidlikud riigihanked

Kestlike toodete ökodisaini määrusega nähakse ette võimalus kehtestada sihtotstarbeliste rakendusaktidega riigihangete kohustuslikud miinimumnõuded, kui tooted, mille suhtes kohaldatakse kestlike toodete ökodisaini määruse kohaseid delegeeritud õigusakte, on avaliku sektori hankijate jaoks olulised ning nende jaoks on majanduslikult võimalik osta parimaid keskkonnakestlikke tooteid. Meetmed on välja töötatud, et soodustada juhtivate turgude loomist, ergutada investeerimist ja aidata ELi tööstusel parandada oma konkurentsivõimet kooskõlas puhta tööstuse kokkuleppe eesmärkidega. Komisjon hindab tööplaanis esmatähtsaks peetavate toodete riigihangete miinimumnõuete kehtestamise ruumi ning samade toodete konkreetseid ökodisaininõudeid.

Kuigi on tegemist kahe eri õigusaktiga, on delegeeritud akt, milles sätestatakse ökodisaininõuded, ning rakendusakt, milles sätestatakse riigihankenõuded, omavahel tihedalt seotud, sest mõlema õigusaktiga hõlmatud tooteaspektid peavad olema samad. Seepärast uurib ja hindab komisjon meetmeid ühiselt ning viib paralleelselt läbi kaks vastuvõtmismenetlust. Energiamärgisega toodete puhul on energiamärgistuse raammääruses ja energiatõhususe direktiivis juba täpsustatud nõuded, millega seotakse riigihanked energiamärgise klassiga([22]).

4. EDUKA RAKENDAMISE TINGIMUSED

4.1. Koostöö liikmesriikidega turujärelevalve teostamisel

Tõhus turujärelevalve on väga oluline selleks, et tagada ökodisaini ja energiamärgise nõuete rakendamine, eeldatava kasu tekkimine, ettevõtjatele võrdsete võimaluste kindlustamine, tarbijatele usaldusväärse tooteteabe andmine ning usalduse suurendamine raamistiku kaudu.

Turujärelevalve kuulub liikmesriikide pädevusse ning komisjonil on selles toetav ja koordineeriv roll([23]). Olemasolevad tõendid([24]) näitavad, et nõuetest kõrvalehoidmine on märkimisväärne, mistõttu jääb saamata hinnanguliselt 10 % kasu. Eriti levinud ja raskesti kõrvaldatav on internetimüügiga seotud nõuetest kõrvalhoidmine, eriti kui on tegemist müügiga väljaspool ELi tegutsevatelt platvormidelt. Uute toodete ja uut laadi nõuete vastuvõtmisel tekivad uued probleemid. Seepärast võib eeldada, et igasugune lisapanus liikmesriigi ressurssidesse, mida kulutatakse turujärelevalveks, on äärmiselt kulutõhus.

([22]) Vt komisjoni 19. juuni 2024. aasta soovituse (EL) 2024/1716 (milles esitatakse suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2023/1791 artiklite 5, 6 ja 7 tõlgendamiseks seoses avaliku sektori energiatarbimise, üldkasutatavate hoonete renoveerimise ja avalike hangetega) 6. jagu.

([23]) Määrus (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta.

([24]) Näiteks https://www.eca.europa.eu/et/publications?did=52828.

Täitemehhanismide olulisust turu usaldusväärsuse säilitamisel on rõhutatud Letta aruandes([25]). Ka Draghi aruandes([26]) soovitatakse, et EL peaks liikmesriike tõhusa turujärelevalve teostamisel ja ELi õigusnormide rakendamisel paremini toetama, ning viidatakse sõnaselgelt ökodisainile ja energiamärgisele.

Selleks, et neid vajadusi täita, ning nagu on teatatud taskukohase energia tegevuskavas([27]), kavatseb komisjon teha koostööd riiklike ametiasutustega, et selles valdkonnas võetavaid meetmeid tõhustada. Näiteks kutsub komisjon korrapäraselt kokku ökodisaini foorumi, et uurida kehtestatud turujärelevalvemehhanismide tõhusust ja arutada kohandamise või tugevdamise vajadusi. Komisjon jätkab riiklike turujärelevalveasutuste toetamist ökodisaini halduskoostöörühma ja ELi toodete nõuetele vastavuse võrgustiku tööplaani kaudu, samuti koostöös tolliasutustega. Nende töö hõlbustamiseks toetab komisjon IT-vahendeid, nagu turujärelevalve info- ja teavitussüsteem ning EPREL.

Lisaks neile toetavatele haldusmeetmetele rahastab komisjon liikmesriikides ajavahemikus 2024–2028 kaheksa miljoni euro suurust kooskõlastatud meedet EEPLIANT4, mis hõlmab kuut tooterühma. Samuti jätkab komisjon tööstusest lähtuvate nõuete täitmise alaste jõupingutuste toetamist. See hõlmab energiatõhusate toodete portaali,([28]) spetsiaalset e-posti aadressi, korduma kippuvaid küsimusi, juhenddokumente ja 2,4 miljoni euro suurust projekti „ComplianceServices“. Tolliasutustel on impordiga seoses poliitika elluviimise toetamisel oluline roll, võttes arvesse digitaalsest tootepassist saadava teabe kättesaadavust tolliprotseduuride kontekstis. Peale selle on seoses e-kaubandusega vaja lõimitud andmepõhist lähenemist tolli- ja turujärelevalveasutuste vahelisele koostööle, milles keskendutakse nõuetele mittevastavate tarneahelate suhtes võetavatele strateegilistele meetmetele.

4.2. Müümata kauba hävitamise vältimine

Kestlike toodete ökodisaini määrusega nähakse komisjonile ette võimalus uuendada nende toodete loetelu, mille suhtes kohaldatakse müümata toodete hävitamise keeldu, ning lisada kestlike toodete ökodisaini määruse kohastesse tööplaanidesse tooteid, mille puhul sellist keeldu kaalutakse. **Selle, esimese kestlike toodete ökodisaini määruse kohase tööplaani puhul ei kavatse komisjon seda sätet kasutada.** See on ennatlik, sest müümata jäänud tarbekaupade hävitamist käsitleva teabe kohustusliku avaldamise rakendamisel saadud teave (mis on edasistes tööplaanides võimalike keeldude alus) ei ole veel kättesaadav.

([25]) Enrico Letta, „Much more than a market“ (Palju enamat kui turg), aprill 2024.

([26]) Mario Draghi, „The future of European competitiveness“ (Euroopa konkurentsivõime tulevik), september 2024.

([27]) https://energy.ec.europa.eu/publications/action-plan-affordable-energy-unlocking-true-value-our-energy-union-secure-affordable-efficient-and_en

([28]) https://energy-efficient-products.ec.europa.eu/index_en

5. KOKKUVÕTE

Kestlike toodete ökodisaini määrus koostati selleks, et parandada ELi turule viidavate toodete keskkonnasäästlikkust, vähendades toodete üldist CO_2 jalajälge ja keskkonnajalajälge kogu nende olelusringi jooksul ning võimaldades kestlike toodete vaba liikumist siseturul.

See tööplaan on esimene oluline samm selle eesmärgi poole. Uute, kohaldamisalasse kuuluvate lõpp- ja vahetoodete aastane müük ELi turul on üle ühe triljoni euro – energiamõjuga toodete osa on sellest ligikaudu 600 miljardit eurot([29]) ning kestlike toodete ökodisaini määruse laiemasse kohaldamisalasse kuuluvate uute toodete osakaal pea 500 miljardit eurot([30]). Samuti on neil märkimisväärne osa ELi tarbimise keskkonnamõjus – ELi üldist tarbimist kajastavast toodete kogumist on nende osakaal kliimamuutustele avalduvast mõjust ligikaudu 31 % ja fossiilsete ressursside kasutamisest (ja muudest mõjudest) 34 %([31]). Energia ja muude ressursside säästmine, sealhulgas toodete kasutusea pikendamiseks ettenähtud meetme abil, vähendab tarbijate tarbetuid kulutusi ja säästab raha muuks otstarbeks.

Kui kavatsused seatakse küllalt kõrgele, kuid seejuures realistlikule tasemele, aitab see tööplaan kaasa puhta tööstuse kokkuleppele ja ELi konkurentsivõime kompassile, millega rõhutatakse, et tootmissektorid peaksid edukalt ühendama konkurentsivõime ja ülemineku vähese süsinikuheitega ja kestlikule tootmisele. Samuti võimaldab see sidusrühmadel osaleda õigusnormide kehtestamise protsessis, tuginedes ökodisaini ja energiamärgistuse raamistiku edukusele.

([29]) Vt „2024 Ecodesign Impact Accounting Status Report“ (2024. aasta aruanne ökodisaini mõju arvestamise kohta).

([30]) Vt tabel punktis 2.2.2 (allikas: JRC https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC138903).

([31]) Ajakohastatud vastavalt eespool nimetatud Teadusuuringute Ühiskeskuse aruandele.